

Vladimir Golstein

Marx' sista strid: Östra Ukraina

Från *Al Jazeera* 22 april 2014¹

Utvecklingen i östra Ukraina har allt som kännetecknar ett klassiskt marxistiskt drama

”Den ukrainska våren” har blivit ett populärt ämne för allehanda intressen. Olika perspektiv har lyfts fram: USA:s, ryska, ukrainska och europeiska. När konflikten inte betraktats som ett utslag av Vladimir Putins storhetsvansinne eller att USA överskattat sin styrka har den tolkats som en pånyttfödelse av det kalla kriget, som ett försenat försök från rysk sida att återupprätta sitt imperium, eller som västlig expansion.

Några grundläggande kategorier har återopats, det kan ha handlat om nationella särdrag, moral, gott och ont, nazism mot demokrati. En del har tolkat händelserna som en kamp mellan ett korrupt politiskt system, som inte klarat av att stoppa den liberala demokratis frammarsch; andra som en av USA driven globalisering som hamnat på kollisionskurs med någon form av efterbliven och särpräglad maktstruktur, påverkad av ortodox religion och med ett politiskt system, som tiden sprungit ifrån. Mer sofistikerade och upplysta begrepp som historisk utveckling och den komplexa sammansättningen av den ukrainska nationen har också återopats.

Men vad som framför allt saknas är traditionell klassanalys av det slag jag trodde mig ha lämnat bakom mig när jag emigrerade från Ryssland för cirka 30 år sedan. Väst har i allmänhet gått in i det post-industriella stadiet; man tenderar där att se frågan om en konflikt mellan proletariat-bourgeoisie som föråldrad och mindre användbar än, exempelvis, etnicitet och religion. Men vad som håller på att ske i östra Ukraina har allt som kännetecknar ett klassiskt marxistiskt drama.

Korrupta Kievbaserade oligarker har lierat sig med ultrakonservativa krafter i västra Ukraina, en region baserad på jordbruk, pre-modern och ytterst fientligt inställd till allt ryskt, inklusive modernisering. Det ganska uppenbara syftet med denna allians är att driva igenom en västlig version av chockterapi i ett land, som hittills motsatt sig detta på grund av att dess ekonomi är intimt sammanflätad med ryska naturtillgångar och konsumtion.

Västlig kapitalexpansion

Vad som för ryssar kan framstå som ”Natoexpansion”, eller i väst ”demokratins frammarsch”, handlar i själva verket om västlig kapitalexpansion, som kräver ett västligt juridiskt och politiskt system för att fungera. Ukrainas förre president Viktor Janukovyč motsatte sig denna dragning mot väst, inte på grund av någon lojalitet mot Ryssland, utan på grund av det västliga systemet skulle ha varit för komplext och ohanterligt för att han skulle kunna fortsätta att stjäla i den skala han vant sig vid. Men så fort han var borta blev det enklare för den provästliga ekonomiska och politiska eliten i Kiev att ge sig i kast med detta projekt, samtidigt som man förlitade sig på lojaliteten hos regionerna i västra Ukraina – de regioner som inte kunde vänta på att få lämna ryskt inflytande och söka lyckan tillsammans med polska rörmokare om det fåtal goda positioner Europa hade att erbjuda. Dessa grupper såg en integration med väst som befrielse, inte som något hot.

¹ <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2014/04/marx-last-stand-eastern-ukraine-20144229655276774.html>

Men hur såg det då ut i det tungt industrialiserade östra Ukraina? De som tror att det är Ryssland som håller tillbaka den delen är djupt okunniga om hela det komplexa med den regionen. Donbassregionen, som inkluderar 10 procent av Ukrainas befolkning och svarar för 25 procent av Ukrainas export, befolkas av rysktalande som arbetar i gruvor, stålfabriker och maskintillverkning och som inte är lika charmade av tanken på att integreras med väst.

Även där kan finnas lika mycket missnöje med ryssarna som någon annanstans i Ukraina, men de befinner sig också på jorden och har bättre kunskap om sina egna levnadsvillkor än någon annan. Det här är "Reagan-demokrater": hårt arbetande, laglydiga, vodka-drickande personer som vill ha sina löneutbetalningar och pensioner och någon form av social service i stället för korruption. De har också en ganska stark och stolt arbetartradition, som går åtminstone 150 år tillbaka. 1918 bildade de en kortvarig Donetskrepublik, som inte ville ansluta sig till vare sig Ukraina eller Sovjetryssland.

Förlusten av en man från trakten, Janukovyjtj, var ingen stor fråga för regionen. Men förutom löneutbetalningar och sociala garantier hade de nya härskarna inte klarat av att förse regionen med den grundläggande mänskliga respekt, som varje slags välorganiserad och hårt arbetande grupp har rätt att förvänta sig.

Ett av de krav arbetarna i Sankt Petersburg framförde till sina arbetsgivare innan de satte igång revolutionen 1917 var att de skulle tilltalas med det formellt artiga "vy" och inte det ohövlige "ty". Men den sortens respekt har ingen genklang i Kiev. I stället för hövligt bemötande kom det sjaskiga dribblandet med ryska språket, man försökte skriva om historien och ge den bild av Ukrainas plågade förflutna, som ihärdiga anti-kommunister och samarbetsmän med nazisterna förespråkade, och av vilka huvuddelen ägnade sig åt att skriva om Ukrainas historia från exilen. Och så fanns den fientliga, polariserande retorik som framställde alla som inte omedelbart instämde med Kiev som "slaver", ryska lakejer eller till och med "varelser", som Iryna Farion, parlamentsledamot från Lviv i västra Ukraina gillar att kalla rysktalande.

Den kulturella ringaktningen kan framstå som mindre tydlig för en västlig publik, som får lita till nyhetsrapportering eller översättningar. De kan heller inte tänka sig att någon politiker av "västligt slag" skulle kunna komma undan med ett sådant språkbruk. Så sent som den 17 april kunde den bank som samögs av guvernören i Dnjepropetrovsk-regionen inte komma på något bättre än att utlysa en belöning på 10 000 dollar för varje "Moskal", en nedsättande term för en ryss, översättningen i väst löd "Tiotusen för en separatist". För var och en som läser dylik retorik i originalversion är detta ganska chockerande. Även om den ryska och ukrainska arbetarklassen blivit ytterligare förnedrad av sovjetsystemets sammanbrott sved dessa förolämpningar så mycket mer efter de misstankar störtandet av Janukovyjtj gett upphov till. Den kulturella förödmjukelsen gör dessa arbetare misstänksamma mot den nya regeringen, men den materiella tillbakagång som tornar upp sig vid horisonten kommer säkerligen att få dem att ta steget fullt ut.

Bedrägliga politiker

Bedrägliga politiker i Kiev kan skylla på ryssarna – eller Putins inblandning – de kan försöka tillfångata några soldater och politiker, tvinga dem att gå ned på knä och förödmjuka dem på andra sätt (som skedde med den pro-ryske kandidaten Tsarev, som man klädde upp och tvingade att paradera i underkläderna), men sådana attacker är lika effektiva som aztekernas offerriter inför spanjorernas intåg. Lokala arbetare behöver knappast Putins propaganda för att inse att deras fabrikksskorstenar kommer att stängas när Ukraina blivit medlem av EU. Det räcker för dem att titta på andra nya medlemsländer i EU, från Ungern till Rumänien och de baltiska staterna, eller bara på Rysslands egen ekonomi, som gick över till att exportera naturtillgångar till priset av nedlagda fabriker på hemmaplan, för att de ska ha klart för sig vad som

kommer att hända med de stora fabriker av sovjetisk stil, som fortfarande präglar landskapet i Donbass-regionen.

Den provästliga regeringen i Ukraina har inte gjort särskilt mycket för att lugna arbetarklassen i Donbass, oavsett om de etniskt är ukrainare, ryssar, armenier eller ungrare. Kanske kan fanatikerna från västra Ukraina nära sig på sitt hat mot allt ryskt, men arbetande män och kvinnor i Donetsk, Lugansk eller Charkiv behöver bröd och smör på bordet. Den sortens varor håller på att försvinna när det blir alltmer tydligt att gasen kommer att bli dyrare, att Ryssland kommer att sluta med att köpa deras produkter och att väst tänker lägga ned deras fabriker.

Vidare är denna befolkning så välorganiserad, och så ilsken, att följden kommer att bli ett mycket brutalt inbördeskrig om Kiev bestämmer sig för att ta till våld mot dem. Hittills har Ukrainas regering mer eller mindre avstått från att tillgripa våld, men den giftiga retoriken i olika ukrainska publikationer verkar inte ha avtagit ens efter undertecknandet av överenskommelsen i Genève.

Kiev kan säkert utnyttja ukrainsk rädsla för Ryssland genom tal om Holodomor (den av Stalin införda politik som ledde till svält för miljoner ukrainare) eller stalinism eller rent av Putinism. Det är lätt att fresta dem med löften om västligt överflöd eller det utvecklade politiska och ekonomiska systemet där. Men all denna historiska oro och löften har knappast lugnat de arbetande män och kvinnor som bebor östra Ukraina.

Jag gissar att de redan gjort sitt val eller kommer att tvingas till det mycket snart genom den nya regeringens inkompetens, som genom sin våghalsiga och otåliga önskan att ansluta sig till Europa inte har något bättre att komma med än att förolämpa sin egen, hårt arbetande befolkning innan den offras på bolagskapitalismens bål, det ekonomiska system som knappt fungerar i väst och som förvisso kommer att misslyckas i Ukraina.

Vladimir Golstein undervisar i rysk litteratur och film vid Brown University. Han har publicerat *Lermontov's Narratives of Heroism (1999)* och åtskilliga artiklar om de främsta ryska författarna. Han är född i Moskva och bosatte sig i USA 1979, där han studerat vid Columbia- och Yale-universiteten.

De åsikter som kommer till uttryck i denna artikel är författarens egna och avspeglar inte nödvändigtvis Al Jazeera's politiska linje.

Översättning: *Björn Erik Rosin*